

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.24, november 2024

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Else Riisager
Tilsyn ved dr.theol. Jesper Tang Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

Sange ved det Danske Missionsselskabs Høitidsmøder 1838

ved Agathe M. Hahn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvig og (ydre) mission
- 3 Struktur og indhold
- 4 Forlæg
 - 4.1 Esajas 49
 - 4.2 Kingo
- 5 Senere spor
- 6 Anvendt litteratur
 - 6.1 Trykt
 - 6.2 Utrykt

1 Anledning

Salmen “Hører, Verdens Øer, hører!” udkom første gang i folderen *Sange ved det Danske Missionsselskabs Høitidsmøder 1838*. Folderen indeholder ydermere to andre salmer af Grundtvig, der allerede var publicerede i *Sang-Værk til den Danske Kirke* (1837): [“Din Aand, o Gud! har ført dit Ord” \(nr. 69\)](#) og [“Det lakker nu ad Aften brat” \(nr. 127\)](#).

“Hører, verdens Øer, hører!” åbnede selskabets vintermøde den 9. januar 1838 i Brødremenighedens Forsamlingssal i København. Den anden salme blev sunget efter en tale af pastor T. Oldenburg. Efterfølgende berettede selskabets formand J.F. Fenger om missionærer i kolonierne, C.C. Østergaard på Grønland og A. Riis i Guinea,

og selskabets sekretær J. Holm talte om kristendommens udbredelse på øerne i Stillehavet. Grundtvigs tredje salme afsluttede efterfølgende mødet.

Salmen blev allerede den 14. januar genoptrykt i *Nordisk Kirke-Tidende* 1838, nr. 2, sp. 28-30, sammen med J.C. Lindbergs referat af mødet.

2 Grundtvig og (ydre) mission

Grundtvig var ikke medlem af Det Danske Missionsselskab og har derfor næppe deltaget i selskabets møde. At han alligevel var “til stede” med hele tre salmer, er nærmest symptomatisk for Grundtvigs forhold til missionsselskabet.

Selskabet blev stiftet 1821 af Bone Falck Rønne, sognepræst i Lyngby. Rønne besøgte Grundtvig i 1822, men kunne ikke begejstre ham for missionssagen (Nielsen 2014, s. 149 f.). Grundtvigs skeptiske holdning bundede primært i hans overbevisning om, at ydremissionen først med rette kunne påbegyndes, når der var en solid, rodfæstet kristendom i det ‘indre’, i dette tilfælde altså i Danmark, at tage afsæt fra. Dette så han imidlertid slet ikke opfyldt omkring sig.

Læs mere

Den lutherske ortodoksi, som Grundtvig voksede ud af, havde en afvisende holdning over for missionen (se fx Glebe-Møller 2005). At han grundlæggende holdt fast i dette, ses tydeligt i Grundtvigs prædiken til Almindelig Bededag 1834 (Grundtvig 1984, s. 197 f.).

Når Grundtvig alligevel fyldte på møderne (ikke bare i 1838, men også senere) skyldes det, at nogle af Grundtvigs venner og tilhængere har været meget optaget af missionen – fx J.C. Lindberg, redaktør af *Nordisk Kirke-Tidende*, men også brødrene J.F. og P.A. Fenger og Lorenz Siemonsen, der sad på formandsposterne i Det Danske Missionsselskab igennem adskillige år (jf. Bugge 2001, Thaning 1922 og Nielsen 1900).

3 Struktur og indhold

Salmen har en tredelt komposition: Prolog (opråb til at lytte; strofe 1) – to dialogiske dele (Zions klage og Herrens svar med trøst og forjættelse; strofer 2-4 og 5-7) – epilog (verdensomspændende slutkor; strofe 8).

Den første strofe er formet over Es 49,1. Her opfordres “Verdens Øer”, dvs. alle folkeslag i verden, men samtidig også det enkelte menneske, til at lytte til, hvad Herren nu vil forkynde.

De efterfølgende tre strofer indledes af Zions klage (strofe 2). “Zion” er navnet på en høj i Jerusalem, hvor templet (“Herrens gamle Helligdom”) stod, men bruges her som en personificering. Herren svarer trøstende og lover, at den raserede by skal blive genopbygget. Til tempelbjerget skal “Folkesværme” strømme fra “alle Kanter” (str. 3). Landet, der før lå øde, skal nu blomstre (str. 4).

Dette gentages tilsvarende i de tre næste strofer: På Zions tale i strofe 5 svarer Herren med forjættelsen om en gylden fremtid. På "Zions Høi" skal Herrens eget banner veje, og alle folkeslag skal hylde ham (str. 6, sml. str. 3,5 og 8). De mest ædle i alle verdens lande skal opfostre børn, der skal indgå i "Zions børneflokk". "Zion" skal her ikke længere læses som det jødiske folk, men som kristenheden, og "Zions Høi" som kirken, der har overtaget templets plads.

I sidste strofe svarer menneskeheden på Guds tiltale fra strofe 1: I en lysende fremtidsvision priser det nu verdensomspændende "store Folke-Chor" Jesus Kristus som fuldender af skaberværket.

4 Forlæg

I Grundtvig-arkivets fascikel 382b findes et manuskript over to læg, der indeholder en længere version af salmen med 17 strofer. Denne version udkom først posthumt i *Salmer og Aandelige Sange*, bind 5, nr. 186. Her dateres den til 1838, men Steen Johansen antager i *Bibliografien*, at dette manuskript indeholder den oprindelige form af salmen. I *Grundtvigs Sang-Værk*, bind 3, nr. 187, er salmen trykt med dateringen "1837?". Stroferne 1 og 11-16 i manuskriptet svarer til den form, salmen har fået til missionsselskabets møde, dog med en del afvigelser. De strofer, Grundtvig valgte at udelade, har primært forlæg i Es 49,2-6.

I bunden af manuskriptets første læg har Grundtvig angivet som fodnote: "*Kingos* med samme Begyndelse efter *Esaias* 49, udarbejdet [dvs. bearbejdet]".

Forholdet til disse forlæg skal belyses i det følgende.

4.1 Esajas 49

Grundtvigs salme er en gendigtning af Es 49,1 og 12-23.

I den bibelske kronologi skal teksten placeres i tiden efter, at Jerusalem var blevet erobret og ødelagt af den babyloniske konge Nebukadnesar 2. i 587/586 f.Kr., det første tempel på Zionhøjen var faldet og den israelitiske elite ('Zions børn') var blevet bortført til fangenskab i Babylon.

I Es 49 formuleres et poetisk fremtidshåb, hvor folket Israel vil vende hjem, Jerusalem med templet vil blive genrejst, og folkene vil kunne leve og blomstre i Guds fredsrige. Fremtidsvisionen i Es 49 inviterer dog også til en eskatologisk tolkning, altså som en vision af Guds kommende rige. I de børn, der bliver opfostret for Zion (Es 49,20-23), ser den kristne teologiske tradition de hedenske folkeslag, der omvendes til kristendommen og dermed bliver del af det nye, *kristne* Guds folk. Jerusalem som det religiøse centrum bliver således et billede på kirken eller på Kristus selv.

4.2 Kingo

Thomas Kingos salme "Hører Verdens Øer hører" blev trykt første gang i *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog* fra 1699. Den har 10 strofer og synges på melodien

“Nu vel an vær frisk til mode”, ligesom Grundtvigs bearbejdelse. Grundtvig overtager (med mindre ændringer) hele første strofe fra Kingo og bibeholder dermed strofeformen og versefoden. Men hvor Kingo i sin salme gendigter Es 49,1-6, fokuserer Grundtvig på de følgende vers af Es 49, som Kingo ikke tog med. Som i flere andre af hans Kingo-bearbejdelser fungerer den citerede førstestrofe her som et afsæt for Grundtvigs egen nydigtning, der efterfølgende frigør sig fra forlæggets indhold og teologiske retning (se Stevns 1950, s. 87).

5 Senere spor

Mange år senere tog Grundtvig Esajasteksten op igen i en ny salmebearbejdelse, “Ansgar-Trøsten”, der udkom i *Dansk Kirketidende* den 26. august 1866 (se *Sangværk til den danske kirke-skole*, nr. 125). Salmen var blevet til i kølvandet af Dansk Missionsselskabets Ansgar-fest året før, hvor Grundtvig også var blevet bedt om at holde foredrag. I førstelinjen “Øer, hører! Herren siger: hører” genklinger Kingo, men ellers er salmen helt uafhængig i indhold, versmål melodi.

6 Anvendt litteratur

6.1 Trykt

- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Bugge, K.E. (2001) “Menneske først — Grundtvig og hedningemissionen” i *Grundtvig-Studier* 2001, s. 115-165. København.
- Glebe-Møller, Jens (2005) “Nådens rige forudsætter magtens rige. Den danske debat om hedningemissionens teologiske legitimitet” i *Det begyndte i København... Knudepunkter i 300 års indisk-danske relationer i mission*, red. K.E. Bugge et. al., s. 127-143. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1866) “Ansgar-Trøsten” i *Dansk Kirketidende*, nr. 36, sp. 561-562. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1886-1881) *Salmer og aandelige Sange*, udg. J. Kristian Madsen, bind 5 (1881): *Efterslæt af Grundtvigs Salmesang*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1944-1964) *Grundtvigs Sang-Værk. Samlet udgave*, udg. Uffe Hansen, Ejnar Skovrup, Th. Balslev, Magnus Stevns og Ernst J. Borup, bind 2 (1964): *Sang-værk til den danske kirke-skole*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1944-1964) *Grundtvigs Sang-Værk. Samlet udgave*, udg. Uffe Hansen, Ejnar Skovrup, Th. Balslev, Magnus Stevns og Ernst J. Borup, bind 3 (1948): *Salmer og kristelige digte 1809-1843*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1984) *Grundtvigs Prædikener*, udg. Christian Thodberg

bind 7. København.

- Hansen, Uffe (1951) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 2. Odense og København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Kingo, Thomas udg. (1699) *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog. Efter Hans Kongl. Mayest. Allernaadigste Befalning, af de fornemste Geistlige i Kiøbenhafn til Guds Tieniste paa Søndagene, Fæsterne, Bededagene, og til anden Gudelig brug i Kircken, udi Danmark og Norge, af Gamle Aanderige Sange Ordentlig indrettet og Flitteligen igiennemseet, og med mange Ny Psalmer forbedret, og iligemaader efter Kongl. Befalning til Trykken befodret*. Odense.
- Lindberg, J.C. (1838) "Kirkelige Efterretninger" i *Nordisk Kirke-Tidende*, nr. 2, 14. januar, sp. 28-32. København.
- Nielsen, Fredrik (1900) "Dansk Missionsselskab" i *Kirke-Leksikon for Norden*, bind 1, s. 601-603. Århus.
- Nielsen, Harald (2014) *Bone Falck Rønne – en pioner i folkeoplysning og mission*. Frederiksberg.
- Stevns, Magnus (1950) "Grundtvig og Kingos Salmer (1949)" i *Fra Grundtvigs Salmeværksted*, s. 86-105. København.
- Thaning, Georg (1922) *Den grundtvigske Retning og Hedningemissionen*. u.st.

6.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. (1838?) "Hører, Verden Øer, hører!", ms. i Grundtvig-arkivet, fasc. 382b.53 og fasc. 382b.54, Det Kongelige Bibliotek. København.